

MGŁA (119) *sb f*

sg *N* mgła (49). ◇ *G* mgły (8). ◇ *D* mgle (1). ◇ *A* mgłę (16). ◇ *I* mgłą (11). ◇ *L* mgle (4). ◇ *pl* *N* mgły (19). ◇ *A* mgły (5). ◇ *I* mgłami (6).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Zagęszczona para wodna unosząca się nad ziemią w postaci lekkiego obłoku; tuman; obłok; zaćmienie, brak światła; mglista pogoda; nebula Mymer¹, Vulg, Mącz, Calep, Cn; vapor PolAnt, Calep, Cn; caligo Vulg, Mącz, Cn; nubecula Murm; nubes PolAnt (109) : Murm 16; Mymer¹ 4v; Mgła ieft noc dzienna á pracza oczu. BielŻyw 136; Po ranu do poł dnia była okrutna mgła/ ktora drzewa y ziemię półzedziała LudWieś B3, B2v [3 r.]; RejWiz 159; Leop Iob 38/34, Eccli 50/8, Nah 1/3; BibRadz Gen 2/6, Ex 14/20; bo była w ten czas mgła iż ieden drugiego widzieć nie mogł. BielKron 372v, 324; Caligare dicuntur amnes, Gdy sie kurzy z rzék/ á gdy yákoby mgła nád wodámi leży. Mącz 31d, 243b [2 r.], 287c; RejZwierc 163v; Też znączą przes dymy/ bo gdzie woýfko leży: ieft mgła nád nim zówzdy. BielSpr 68v; Oczko 29; KochPhaen 16; Calep 692a; KlonFlis F3 marg.*

W połączeniach szeregowych (4): iuz dzdze/ grády/ chmury/ mgły/ burzki/ y ine nawálności powiethrzne wípokoione być mułzą RejAp 175; RejPos 338; Calep 1102a; WujNT Hebr 12/18.

W przeciwstawieniu: »mgła ... jasno« (1): To ieft/ z iedney ítrony była mgła/ á z drugiey k Izráelitom bárzo iáfnó. BibRadz I 38d marg.

W porównaniach (30):

Jako comparandum (27): Wípokoię się [...] iáko pogodá po dźdzu/ á iáko mgła wypułzczáiąca rofę ná wpalenie we źniwo. BibRadz Is 18/4; Ciáło Pána Kriřtufowe thoć záprawdę nie może być rofciágnione iáko mgła po niebie RejPos 78.

~ [Ze względu na nietrwałość, przemijalność] (10): gdy będę [...] przywiedzion światu temu/ nad mgłę przemienneu. OpecŻyw 111v; ony zacne domy ták iáko mgła řchodzą RejWiz 100v, 83v; Czály náłze iáko płyną/ A iáko mgła z wiátre m giną RejZwierc 232v; BudBib Is 44/22; KochFr 86; Przemienney mgle/ dni fwoie podobnefmy ználi. GrabowSet Ev. Cf »jako letnia mgła«.

[Ze względu na słabą widoczność] (5): Bowiem ono podobieństwo twarzy w zrzadle oglądane [...] tilko sie okazuje iakoby mgła nieiaka barzo cienka GlabGad B7; iż bořtwo iego okazáne było ludźiom iáko przez iáką mgłę/ przez człowięczeństwo Pána Chriřtufowe. CzechEp 149. Cf Zwrot.

[Ze względu na podobieństwo zewnętrzne] (4) Tákież dułzá iáko mgła/ ktora nie ma ciáła/ A iákož to może być/ áby co ćirpiáła. RejWiz 159v; Dym mu idzye s páłzcžeki/ ták iáko mgła wláfnie RejWiz 167v, 169v; ktory [piasek na pustyni] im w oczy by mgła biie. BielKron 263v.

[Ze względu na kontrast ze światłem] (3): Więć onę řprawiedliwość řwiętą zágłufzáią/ Iáko mgły kiedy piękne řłońce zálńiáią. RejWiz 77v; Iáko gwiazdá iutrzenna w pořzodku mgły/ [...] ták y on řwiecił w kořciele Božym. Leop Eccli 50/6; BudBib Eccli 50/6.

[Ze względu na rozprzestrzenianie się] (2): Ano ten głós po řwiátu iáko mgła sie wlecze. RejWiz 41v; RejZwierc 136v.~

Jako comparatum [zawsze przekład tego samego tekstu: Ps 147/16] (3): RejPs 216v; LubPs ff3; On iáko wełną/ řniegiem ziemię okrywa: on iáko popiół/ mgłę po niey rozřiewa. LatHar 383.

W charakterystycznych połączeniach: burzliwa mgła, cienka, nocna, okrutna, przemienne (nad mgłę przemienne) (2), wielka (2); mgła dzierży, leży, odzieje, opadła [kogo], wychodzi, zasłoni; dzień mgły; pełen mgły; mgłę rozbić, roztrząsać; mgłą przyodziany, zejść.

Frazy: »mgła się podnasza; podnosić mgłę« (1; 1): A mgłą szara po gorach też się podnależała. *RejWiz* 176; *BudBib Ier* 10/13.

»rozchodzą się mgły« (1) *Nebulae diffugiunt, Rozechodzą się mgły Mącz* 138d.

»mgła po ziemi się włości« (1): czeka dzień na niebie było iafno/ ale iednak mgły po ziemi się włościły *LudWieś* B3.

»mgła wstaje (a. powstaje, a. stoi), powstająca« = *caligine obscuratur aer, operit caligo a. nebula terram Cn* (4 : 1): *LudWieś* B3; Gdy mgły wstają ku gorze tu z mokrych wilgości/ To się już tam z nich rodzą różne przypadłości. *RejWiz* 150v; *Mącz* 152d; *KmitaSpit* C3v; *KlonFlis* F3.

Zwrot: »jako(by) przeze mgłę patrzeć« = *traktować pobieżnie, wiele wybaczając; quasi per caliginem cernere, per transennam aspicere Mącz* [szyk zmienny] (3): *LubPs E marg*; *Quasi per caliginem cernitur vis naturae, Yáko by przeze mgłę patrzymy ná przyrodzenia skłonność. Mącz* 31d, 462c.

Wyrażenia: »mgła ciemna« = *caligo tenebrosa Vulg; aer crassus Mącz* [szyk 3 : 1] (4): *Leop Gen* 15/17; *Mącz* 140a; Tu widzę/ ani ciemne mgły dochodzą *KochPieś* 12; *SzarzRyt* B2.

»gęsta mgła« = *densa nebula Mącz* [szyk 2 : 1] (3): *FalZioł* V 61v; A widził v fámego iáka pára z gęby/ Leć iáko gęsta mgła *RejWiz* 169v; *Mącz* 82a.

»jesienna mgła« (1): ale pátrż iáka sławá ich obrzydła [...] / á po światu się iáko Iesienna mgła włościły nápoły s páięczyńą *RejZwierc* 136v.

»jako letnia mgła« (3): Bo to [łakome nabycie] iáko letnia mgła gdy iá wiatr rozchwieje *RejWiz* 14, 190v; káżdą ina spráwá iey już iáko letnia mgła zniżyć á w niwecz obroćić się musi. *RejAp* 155.

»szara mgła« [szyk 1 : 1] (2): *RejWiz* 176; jako więc wierzch góry szara mgła odzieje, Na pasterze niedobra, ale na złodzieje Lepsza niż noc *KochMon* 19.

Szeregi: »(ani) mgła i (ani) chmura« (2): tam niebieskie páłace/ mgłą y chmurami nigdy nie záchodzą *LatHar* 597; *KmitaSpit* C3v. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.].

»mgła i czarność« (1): Włótyki nocne burzliwe mgły y gęste czerności/ Ty się prawie odmieniają nam k wdzyęczney światłości *LubPs eev*.

»dym albo mgła« (1): Włótyko inżé/ iáko dym/ álbo mgła przeminie. *KochFr* 86. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»mgła i (a) obłok« [szyk 2 : 2] (4): *HistAl Mv; BudBib Is* 44/22, I 460a *marg*; Prawdą iż w ciemnym dymie nie widził y słońca: Aż mgła y czarny obłok podeydzie do końca? *KlonWor* 69.

W *przen* (6) : A nye pyśńeż to y prozne słowá mową? gdy Boże miłofniki światę/ y mátkę yego naświétliłá łoby przyrowną? [...] Nye sąż to mgły/ ktore wichy kręci? *KromRozm I Ev*, D2v.

mgła czego (2): *ZawJeft* 37; Niech sítapi myśl moiá/ do ziemi ciemnościami y mgłą śmierci ózpeconey *LatHar* 151.

Szeregi: »mgła i obłok« (1): Po wielkiej mgle y chmurnych á niewdzięcznych obłokách/ rósterkow itarych/ iáfne nam požądany iedności promienie zaszwićły. *SkarJedn* 269.

»mgła abo zaćmienie« (1): Iákoć Pan Bog w zágniwaniu swym corkę Syon obtoczył mgłą abo záczeniem: y łobie ták vľubioną/ z niebá áż ná ziemię vpuścił. *PowodPr* 9.

Przen (9) :

a) *To, co przeszkadza prawdziwej, jasnej ocenie, co kryje, fałszuje prawdę* (7) : *GrabowSet* P2v; Więc kłamlivi łzálbierze od łgárftwá łwe dzieło Záczynáią, żeby łię pod tą mgłą zákryło. *KlonWor* **v.

mgła czego (1): Chwałą pólpolicie *Scipiona* Afrykáńkiego/ który będąc wízeláką godnością y máiętnością ośłáchcony/ wízákże niepufzczał nigdy tey mgły w oczy łásiádom przodkow/ bogactw y możności *ModrzBaz* 43.

Zwrot: »mgłę (na)puszczać (w oczy)« = *otumaniać, bałamucić; offundere (oculis) nebulas* *Modrz* [szyk zmienny] (2): Ná powodowá łtronę należy/ łprawę/ którą przeciwko pozwánemu idzie/ iásnie miánowác/ á ná pozwáną należy/ obronę łwá iásnie oznaymíc. Bo tego zániechawłszy/ obá [...] łędziemu mgłę nápuszczać będą/ gdy niebędzie wiedział czego by łię przy onem łądzie miał trzymác. *ModrzBaz* 94v, 43.

»sjąc mgłę z umysłu« (1): *Dispellere caliginem ab animo, Siąc mgłę z vmysłu/ To yełt dodác komu rozumu/ Vczinić rozumnym. Mącz* 287d.

Szeregi: »mgła a chmura« (1): zátłumia iáko może/ rozmáitemi mgłami á chmurámi nędznego łwiátá tego/ [...] iákoby w nas tę łwiétą łwiátłość zágásić á zátłumić mogł *RejPos* 338.

»obłok, mgła« (1): Ták łię złodziey w łwe kłá^mtwo/ iák w czernidło/ kryie/ Iák *Sepia* w łwoy inkaułt y w czarne pomyie. Trzęs łię: tyś wził nieboże: gdy mu mowią w oczy/ Wnet łię dźiwnym obłokiem/ dźiwną mgłą otoczy. *KlonWor* 2.

b) *Coś przemijającego, nietrwałego* (2) :

Wyrażenie: »letnia mgła« (2): Lákome nábycie lethnya mgła. *RejWiz* 14 marg [*idem*] Cc6v.

a. *Obłok otaczający istoty nadprzyrodzone ukazujące się ludziom, też osłona zsyłana przez bóstwo dla uczynienia siebie lub kogoś niewidocznym* (13) : Kazał łie niebu łkłonić á łtępował nádoł/ á mgła zewłłąd ogárnowálá nogi łiego. *RejPs* 24; *LubPs* E; *Leop Ps* 17/10; Potym *Iupiter* wzywał dzyewkę *Izydis* [...] / opuścił iá mgłą áby nikt nie widzyał *BielKron* 20v; á ták włóżywłszy ołobę łwoię ná *Iudałzá* łam łie opuścił/ mgłą zniknął precz/ á *Zydowie* *Iudałzá* vmęczyli á nie *Iezuła*. *BielKron* 165v, 32; *KochPs* 23; *KołakCath* B4v.

W połączeniach szeregowych (2): *The* łá słowá ktore mowil Pan [...] ná gorze/ z pósrzodku ognia/ obłoku/ y mgły *Leop Deut* 5/22; *KuczbKat* 265.

Zwrot: »mgłą zácmić« (1): sam łie znowu rzucił Chęc jı oszczepem zabić; *Wenus* obroniła Snadnie jako bogini, a mgłą jı zácmiła *KochMon* 32.

Wyrażenia: »gęsta mgła« (1): Ná którą [górl] Pan Bog z wielkim Mágefátem przyłzedł/ á mieyfce ono gromy/ łykáwicámi/ y ogniem/ y gęstą mgłą obtoczył *KuczbKat* 265.

»mgła obłoku« (1): Iuż teras przydę do łiebie we mgle obłoku [*in caligine nubis*] *Leop Ex* 19/9.

Szereg: »obłok, mgła« (1): Ze włząd obłoki wielkie mgły w okrág Páná tákiego *LubPs* V6. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

b. *Postać o konsystencji mgły, mara* (1) : Rzekł czarny [*tj. zjawą z piekła*]/ [...] Nie ciáłoć to/ ták łedno tu czarną mgłą widzifz. *RejWiz* 159.

2. *Zawiesina* (6) : iefli w zdrowym człowiecze/ mgła fy w moczu widzi/ á bierze fy ku gorze/ niedobre znamię. *SienLek* 26, 21v, 25v [3 r.], 26.

3. *Nieostre widzenie* (4) : oczy wfpomaga/ iałne czyni y oftre/ bo ciemności gich wfelkie y mgłę czyniączą lie przed nimi oddala *FalZioł* V 90v; *SienLek* 65v.

Szeregi: »mgła i bielmo« (1): Mgłę y bielmo z oczu spądza *FalZioł* IV 39c.

»zaćmienie, mgła« (1): czyłci oczy od zaćmienia/ od mgły *FalZioł* IV 45b.

Synonimy: 1. *chmura, obłok*.

ZCh